

Susa Bobke
met Shirley Michaela Seul

Wildspoor

*Hoe een reekalfje een vrouwelijke jager
recht in het hart trof*

the house of books

Voor mama, Solveig en Bine

Inhoud

Proloog: Valwild	9
Shockoogst	13
Reemoeder tegen wil en dank	20
Parasieten	32
Het groene examen	39
Het reekalfje krijgt een naam	54
Rit in de regen	58
Uit de dierenartsenpraktijk	63
De wolf en het geitje	70
Zwijnenstreken	78
Levensverzekeringen	84
Winterdracht	89
Voorrang voor oldtimers	94
Vertrouwen als munteenheid	101
Hond met hazenoren	104
Als vrouw gewapend	111
De prins	117
Kiemrust	123
Wildweken	126
Onderhoud op afstand	130
Pauselijke zegen	136
Wildebras	140
In de aanzitslaapzak	144
De zeven dwergen	151
Ree in revalidatie	154

Ree-socialisatie	159
Ree-actie	161
Wie heeft het grootste?	162
Zettijd	167
Ree-productie	173
Lost in Paradise	179
Vacht op de tanden	182
De menselijke keten	186
Ree-view	189
Goede reden	195
Op jacht	201
Afscheid	205
Gouden handen	218
Heksentoer	222
Lokaas	225
Morgengrauwen	228
Jagersyoga	232
Chatgroep Verwildering	237
Waan	244
Schrikruï	249
Emptynestsyndroom	252
Maaiwacht	255
De koning treedt af	257
De Yinyangs	260
Voetnoot	263
Reedans	264
Dankbetuiging	266
Verklarende woordenlijst	267

Proloog: Valwild

Twaalf jaar terug

Met alarmlichten heb ik veel ervaring. Ze horen bij mijn dagelijks werk als automonteur en wegenwacht en daarom reageer ik er ook in mijn vrije tijd op, het is een reflex. Ik had met vrienden aan de Ammersee gebarbecued en was met de motor op de terugweg naar München. Het was even na negenen en nog steeds licht, behalve in de bosrijke gedeelten. In zo'n stuk stond de limousine. Het ritmische oranje geknipper van het alarmlicht doopte de bosrand in een warm licht, haast als een tweede zonsondergang, maar dan op een alarmerende manier. Onder het remmen zei een stem in mijn hoofd: rij door! Je hebt geen dienst. Maar eens 'Gele Engel', altijd Gele Engel. Het gezicht van de jonge man naast het portier aan de bestuurderskant was zo wit dat het oplichtte in mijn koplamp. Ik klapte mijn vizier open en vroeg: 'Heb je hulp nodig?' De man reageerde niet, maar inspecteerde nerveus zijn radiatorrooster, keek me ten slotte aan alsof ik uit de hemel was komen vallen en zei: 'Ik geloof dat ik een ree heb aangereden.' Ik vermoedde dat dit pechgeval weleens wat langer kon gaan duren en wendde me af om mijn motor op te bokken en mijn helm af te zetten, toen de motor van de auto begon te loeien, en weg was-ie.

Ik was alleen op een plek waar ik anders nooit zou zijn gestopt. Wat was het een prachtige avond. De krekels tsjirpten. Ik zou thuis nog een poosje op het terras kunnen zitten. Slechts de sterrenhemel boven mij en de morele wet in mij, zo had Frank, onze barbecuechef, onder het sissen van het vet van de worstjes Kant geciteerd. Ik moest doorrijden. Nu meteen. Er ritselde iets in het kreupelhout. Dat was niet eens nodig geweest, ik ken mezelf. Ik zou hoe dan ook op onderzoek zijn uitgegaan. Op z'n minst een keer de weg langslopen, heen en weer, in de struiken loeren. Gewoon om een beter gevoel te krijgen. Ik haalde mijn zaklamp uit de koffer en liet hem door het bos schijnen. Grijze stammen in het zwart. Ik luisterde. Weer geritsel. Ik volgde het met de lichtstraal en ontdekte in een greppel iets donkers dat bewoog. Het aangereden ree? Mijn hart klopte in mijn keel. Koortsachtig ging ik na of mijn vader in zijn dierenartsenpraktijk ooit eerste hulp aan een in het wild levend dier had verleend. Wat wist ik daarvan? Wat moest ik doen? Wie een ree aanrijdt, is verplicht dat te melden. Het was een geval van doorrijden na een aanrijding! Een vluchtmisdrijf! Mogelijk dacht de bestuurder dat hij het had gemeld. Namelijk aan mij. Was ik nu verantwoordelijk?

Ik ging ernaartoe. Ja, het was een ree. Het dier lag op zijn zij te hijgen, zijn buik ging snel op en neer, alles zat onder het bloed. Ik was woedend op de chauffeur die mij in deze situatie had gebracht. Nee, dat klopte niet, ik had me er zelf in gemanoeuvreerd. Welke vrouw stopt 's avonds op een landweg! Het had een valstrik kunnen zijn. Dat was het ook. Een dierenvalstrik.

Ik liep er een paar stappen vandaan en belde de polite. Met meer dan het automerk en het gegeven dat het om een kenteken uit München ging, kon ik ze niet van dienst zijn. Ze zeiden dat er een jager zou komen om het dier het genadeschot te geven. En dat ik op de plaats van het ongeluk moest blijven.

Waar moest ik wachten? Op de weg? Of moest ik naar het ree gaan, dat ik niet kon helpen, want als helpen doodmaken beteken-

de, was dat volkomen uitgesloten. De term 'plaats delict' kwam bij me op. Ik peinsde over wat er zou gebeuren als ik wegreed. Ze hadden mijn mobiele nummer. Was dat dan ook doorrijden na een aanrijding? Misschien moest het allemaal wel zo zijn. Eerst het einde van mijn relatie en nu ook nog eens een zwaargewond dier.

Ik knielde naast het bloedende ree. Misschien was dat wel het stomste wat ik kon doen. Mijn soortgenoten en ik waren zijn vijanden. Maar het ree leek me niet op te merken. Ik bekeek het nu grondiger, om te zien of er een grote verwonding was, of ik een wond kon verbinden. En toen zag ik het. Het besef kwam als een stomp in mijn maag. Ik dacht dat ik ging overgeven. Aan de achterkant van het ree. Daar lag iets. Donker, glanzend, in een slijmerige zak. Het bewoog heftig, de zak scheurde en er ontvouwden zich twee grote oren toen het pasgeboren kalfje zijn kopje schudde. Ik was verbijsterd. Het moederree tilde haar kop op en keek naar haar jong. Haar oogleden trilden, haar achterpoten trokken krampachig samen, toen zonk haar kop met een dof gekreun in het gras. En bewoog niet meer. Nu is ze dood, dacht ik almaar, alsof het de inleiding was voor een vervolgzin, maar er kwam er geen. Mijn hart ging als een razende tekeer. Ik kon het allemaal niet bevatten. Het was te groot. De boreling schudde weer zijn kopje. Waar bleef zijn moeders tong? In mijn jeugd heb ik veel dieren geboren zien worden. Lammetjes, kalfjes, biggetjes, hondjes, poesjes. Droogwrijven was belangrijk. Ik liep naar mijn motor om mijn badhanddoek te halen. Op dat moment stopte de jeep naast me. Zo snel al? Een knappe man met een weelderige donkere krullenkop en een stoppelbaard knikte naar me. 'Je hebt geluk,' zei hij. 'Ik was in de buurt.'

Geluk? En was dat de jager? Waarom had ik me een jager ouder en met een ruige baard voorgesteld? Deze hier kon zo reclame maken voor horloges, sigaren of zeiljachten.

'Waar ligt-ie?'

Ik wees in de richting. Hij pakte een geweer uit zijn auto en zei

iets tegen zijn hond, die me vanuit de achterbak met lichte ogen oplettend opnam.

'Je kunt nu wel gaan,' zei de jager. 'Bedankt voor het melden. Dat had de automobilist eigenlijk moeten doen.'

'Het is...' Ik zocht naar woorden.

'Ja?' vroeg de jager rustig. Dat hij zo rustig kon zijn. Zo meteen zou hij een dier doodmaken.

'Het zijn er twee,' ontschoot me.

De ogen van de jager waren net zo donker als die van het ree.

'Een jong. Het is net geboren.'

De jager zuchtte. 'Shockworp. Dat komt voor. Dat hebben veel vrouwen in de oorlog ook mee moeten maken. Bij het sterven komt de geboorte op gang, om ten minste het nageslacht te redden.'

Ik staarde naar het geweer. 'Het is nog maar net op de wereld,' flapte ik eruit.

'Zonder moeder maakt het geen kans.'

'Is er dan helemaal niets aan te doen?'

'Je zou kunnen proberen het met de fles groot te brengen.'

'Ik?' riep ik verschrikt.

'Het heeft colostrum nodig, de eerste moedermelk. Anders lukt het niet. Als het je al lukt. En je moet het om de twee uur voeden.'

'Maar dat kan niet! Ik werk! Ik heb geen tijd.'

Hij knikte. 'Niemand heeft tijd.'

'En u?' vroeg ik op smekende toon.

'Ik denk dat je beter kunt gaan,' zei hij.

Shockoogst

'Daar ligt er een! Daar ligt er een!' Het stemmetje van Jakob sneed door de zomernamiddag en de zware geur van hooi die boven het dal hing. De boeren maaiden als naaimachines. Na talloze onweersbuien was voor de komende dagen een stabiel hogedrukgebied voorspeld. Slechts weinig agrariërs lopen voor het maaien door de weiden om naar reekalfjes te zoeken. De schatting is dat er in Duitsland een half miljoen in het wild levende dieren 'vermaaid' worden. Ik was heel blij dat Jakobs vader me in mijn hoedanigheid van jager in dit revier voor het maaien tijdig had gewaarschuwd. Ondanks het vele werk op de boerderij hielp hij me met zoeken. En nu had zijn vijfjarig zoontje een kalfje gevonden, maar waar? Het gras reikte tot mijn navel en het duurde even voor ik het kinderhandje boven de grassprietten uit zag wuiven. Ik baande me door de bloeiende halmen een weg naar Jakob. Hij keek me stralend aan en wees naar een hoopje vel.

'Dat heb je geweldig gedaan,' prees ik hem.

Het kalfje keek me aan. Geen angst in zijn blik, maar ook geen blijdschap over de ontmoeting met zijn redders. Genesteld onder een bundeltje gras lag het daar, zo één met zijn omgeving dat je het makkelijk over het hoofd kon zien, al liep je er nog zo dicht langs. Een lief snoetje met zwarte reeënogen en heel lange wimpers, met enorme hazenoren en veel witte spikkeltjes op zijn lichtbruine vel. Ik bewoog me langzaam, om het geen schrik aan te jagen. Ik sprak niet, maar zei in gedachten tegen het kalfje: ik haal je nu uit de gevarezone. Ik let er goed op dat ik je vel niet aanraak. Er zal je niets gebeuren.

'Niet aankomen! Anders wil de moeder het niet meer!' fluisterde Jakob opgewonden.

'Ik breng het alleen maar naar de rand van de wei. Heel voorzichtig, En ik zorg ervoor dat er geen mensengeur blijft hangen.'

'Ik heb het niet aangeraakt!'

'Natuurlijk, Jakob. Jij weet hoe het moet.'

Ik plukte een heleboel gras, dat ik als handschoenen gebruikte, en tilde het kalfje op. Het woog bijna niets. Licht als een veertje, dacht ik en ik liep behoedzaam naar de rand van de wei en legde het daar neer.

'Papa, papa!' Jakob rende zijn vader tegemoet. Die riep dat hij nu wilde beginnen met maaien. Hij had wel door dat ik graag nog verder had gezocht, want hij riep vanuit de verte, om niet in de buurt van het kalfje te komen, geruststellend naar me: 'Ik heb de reegeit op deze wei steeds alleen maar in dit stuk gezien.'

Ik knikte. Het was niet uit te sluiten dat er nog meer kalfjes lagen. Maar het kan uren duren om een kalfje in het hoge gras te vinden, als je het al ontdekt. Daar kan in de planning van een boer vaak geen rekening mee worden gehouden. Een kwestie van economische noodzaak. Eigenlijk is het hele boerenbestaan één grote economische noodzaak geworden. Terwijl Jakobs vader de tractor startte, bleef ik zoeken. Meestal had een reegeit twee kalfjes. Jakobs vader zette de cirkelmaaier aan, een enorm kabaal. Ik observeerde het kalfje van een afstand. Het liep niet weg. In deze fase van de ontwikkeling heeft het reetje nog geen vluchtreflex, het blijft waar de moeder het heeft achtergelaten, tot ze roept. Zijn belangrijkste eigenschap is onzichtbaar zijn, onruikbaar, niet op te vallen. Voor vossen zijn kalfjes een zondagsmaal. En vossen hebben ook hongerige jongen. Als een moederree haar kalfje roept, staat het op en rent naar haar toe. Het wordt gezoogd en schoongelikt en naar een andere plek geleid, waar het blijft tot de volgende keer dat de roep klinkt. Maar zou het de plaats die ik het had toegewezen accepteren? Ik was geen moederree, en het was geen beschutte plek. Maar

het kalfje bleef in elkaar gerold liggen, meer dan een uur lang, bij het lawaai van de maaimachine, messcherpe klingen die razendsnel ronddraaiden. Toen was de wei gemaaid, de tractor reed weg, het werd stiller, de vogels en de krekels en het gezoem en gegons van de insecten luider – een zomersymfonie. Ook ik verliet nu de wei, met de bosrand voortdurend in het oog. Ergens, sta je daar, moeder, nerveus en onrustig, in verwarring, misschien zelfs radeloos, te wachten. Ik ben zo weg, dan is de lucht geklaard. Haal je kalfje. Breng het in veiligheid!

Ik liep in een kwartier naar huis. Vandaag en de volgende dag had ik vrij. Ik werk in ploegendienst als Gele Engel. Mijn regio is de Allgäu. Het was me niet zwaar gevallen een aantal jaren geleden de grote stad München de rug toe te keren, want ik ben een boerenmeid, geboren in de vlakke uitgestrektheid van Sleeswijk-Holstein, waar geen bergen maar dijken zijn en de hemel tot de horizon reikt. Voor mijn studie rechten en germanistiek was ik naar München verhuisd, en hier ging mijn grote wens in vervulling toen ik na een paar semesters een stageplaats als automonteur vond. In Sleeswijk-Holstein liep dat indertijd zognaamd nog stuk op het ontbreken van sanitaire voorzieningen in de bedrijven, ze waren gewoon niet op sleutelende meisjes ingesteld. Gelukkig is dat tegenwoordig anders. Ik sleutel nog steeds graag, ook in mijn vrije tijd. Eigenlijk had ik in de namiddag de carburateur van mijn motorfiets, een oude BMW R90, willen synchroniseren. Een leuk klusje, ik had me erop verheugd. Maar nu merkte ik dat ik de hele tijd aan het kalfje dacht. Maar al te graag was ik nog gaan kijken. Maar nee, dat ging ik niet doen. De kans bestond dat ik de moeder weg zou jagen, die toch al nerveus zou zijn omdat haar tot nog toe vertrouwde en veilige leefgebied ineens in een hachelijk veld zonder dekking was veranderd. Waar gisteren nog voedzaam gras en kruiden tot schofthoogte groeiden, gaapte nu een kale vlakte, gevaarlijk ver te overzien, en het smakelijke groen stond te verdrogen. Met de beste bedoelingen had ze het kalfje veilig toegedekt en nu vond

ze het op een presenteerblaadje voor haar vijanden, zoals adelaars, kraaien vossen, honden en mensen.

Deze kaalslag wordt shockoogst genoemd. Dat begrip was me meteen duidelijk toen ik een paar jaar geleden mijn jagersexamen, het zogenoemde groene examen, aflegde. Ik ben soms zelf ook gechoqueerd wanneer ik 's ochtends naar mijn dienst rijd en 's avonds terugga en mijn leefomgeving ingrijpend veranderd is. Natuurlijk vind ik – ook zonder navigatiesysteem – de weg wel, zo ben ik opgegroeid. Maar de jager in me denkt aan de verdrevenen die een deel van hun thuis hebben verloren.

Ik ging niet naar de wei, hoewel mijn gedachten daar bleven hangen. Niet vroeg in de avond, niet laat op de avond, ook niet 's nachts. Ik bleef binnen, hoewel ik anders graag lang buiten blijf zitten, liefst alleen; maar buiten ben je niet eenzaam. Terwijl ik me als vrijwillig inwoner van München niets mooiers kon voorstellen dan samen met vrienden de stad onveilig te maken, cultuur, kroegen, bioscoop, zat ik nu vaak urenlang in mijn geluidsarme kleding, vrijwel zonder me te bewegen, op de hoogzit. Kijken en luisteren, dat was nu mijn cultuur, natuurcultuur. En zoals gezegd, ik verkeerde in bont gezelschap. Het bos heeft vele ogen. Ook al zie je niet wie jou allemaal ziet, bos en weiden zijn dichtbevolkt. In mijn jeugd aan de dijk had ik daar vaak naar gekeken. Urenlang zat ik in de wei te kijken en te luisteren. Soms lukte het me onzichtbaar te worden, zodat eekhoorntjes, dassen, vossen, reeën, hazen, fazanten, buizerds en hoppen zich gedroegen alsof ik er niet was. Een keer heb ik zelfs een roerdomp, de zogenaamde moerasos, gezien en zijn gedempte baltsroep gehoord voor hij plotseling de paalhouding aannam en zich daarmee in het riet aan mijn blik onttrok, omdat hij er in zijn camouflagehouding uitziet als een rietstengel als alle andere. Die vaardigheid om te versmelten had ik wellicht in mijn tijd in München verloren. Maar sinds ik in de Allgäu woonde, was die – net als mijn fascinatie voor roofvogels – teruggekomen. Dus

had ik na de jachtvergunning ook de valkeniersakte gehaald. Ik heb op een of andere manier iets met vergunningen. Sinds ik de universiteit uiteindelijk slechts als schijnstudent rijdend in een taxi verliet, werd me soms gevraagd wat voor vergunningen ik dan nog wilde behalen nadat ik de examens voor automonteur, het zeilbewijs en het kustzeiljachtbewijs had afgelegd. Meer bewijs dan schijn? Een ree-bewijs ontbrak aan mijn verzameling. Maar dat hoefde ik ook niet te hebben. Ik wilde alleen maar dat de moeder terugkwam en alles weer zijn natuurlijke beloop kreeg. Net zo goed had de vos het kalfje kunnen halen. Ook dat zou een natuurlijk beloop zijn geweest.

De volgende ochtend, het was een stralend mooie zomerdag, begroette Moll, mijn Berner sennenhond, me vol enthousiasme. De vorige dag had ik weinig tijd voor hem gehad; hij leek te ruiken dat ik vandaag van plan was te gaan wandelen, vermoedelijk vanwege mijn pas ingevette bergschoenen. Misschien zouden we met de stoeltjeslift naar de Mittag, de 'huisberg' van Immenstadt, gaan, die ik alleen al waardeerde omdat de naam zegt dat je pas 's middags moet gaan wandelen. Moll was dol op bergwandelingen, en we waren het erover eens dat je bergop uitstekend met de stoeltjeslift kon gaan. Tot voor kort, toen we nog met z'n drieën waren, was er iemand die liever bergopwaarts liep. Maar nu was ik weer alleen, dat wil zeggen, met z'n tweetjes, nee, met z'n vieren. Met een hond en twee katten ben je immers niet alleen. Vreemd, dacht ik. Ook destijds, twaalf jaar geleden, toen ik getuige was van de shockworp aan de kant van de weg, was mijn relatie net ten einde. Zou zo'n reekalfje een teken van een nieuw begin zijn... als single?

Reeën zijn in de zomer ook solitair, in de winter komen ze bij elkaar in een zogenaamde sprong, hun familieverband. Nu was het onmiskenbaar zomer, en Moll kwam zijn halsband brengen. Besluiteloos hield ik die in mijn handen.

'We moeten eerst nog even ergens heen,' zei ik tegen hem.

Hij hield zijn kop scheef. 'Alleen even ter controle,' zei ik geruststellend, eerder tegen mezelf dan tegen hem.

Moll had ook iets te inspecteren en rende al naar de composthoop, om de binnengekomen waar te keuren. Daarna de helling op naar mijn burens, Franziska en Karl. Misschien viel daar een ochtendlekkernij te halen. Maar misschien sliep Franziska, ze draaide vaak nachtdiensten in het ziekenhuis. En Karl was overdag in zijn timmermanswerkplaats.

Het was tegen negenen toen ik met Moll naar de reeënwei wandelde. De zon brandde al warm op mijn huid. Tegen de middag zou de boer het hooi keren om het sneller te laten drogen. Aan de rand van de wei, in de schaduw van een boom, beduidde ik Moll te wachten. Hij bleef netjes afluigen, alleen zijn zachte bruine ogen volgden me. Het gemaaid gras lag in bundeltjes, aan de bovenkant door de ochtendzon gedroogd en groengrijs, aan de onderkant door de vochtigheid van de nacht en de morgendauw nat en sappig groen. En zo gemêleerd rook het ook, naar hooi en vers gras. Ineens zag ik het. Er bewoog iets! Het reekalfje stond daar op zijn dunne, spichtige pootjes. Zonder dekking, onbeschermt liep het door het gemaaid gras, niet ver van de plek waar ik het had neergelegd. Dit was foute boel. Je ziet zulke kleine kalfjes nooit in hun eentje rondlopen. Ze liggen. Pas later, in de bronst, laten de geiten hun kalfjes alleen – sleutelkinderen in het bos. Maar de moeder had haar kleintje inmiddels allang moeten halen. Ze had het onder beschutting van de nacht vanuit de gevarenzone ergens heen moeten brengen, naar struikgewas, onder bomen, kreupelhout, in het riet van een nabijgelegen vijver, als er geen weiden meer zijn omdat ze allemaal tegelijk gemaaid worden.

Waar was de moeder? Het kalfje hompelde heen en weer. Het leek misnoegd. Waar was het tankstation? Af en toe deed het zijn kopje omlaag en likte aan het gras. Het was nog te jong om echt gras te eten, het was voor zijn bestaan op zijn moeder aangewezen.

Ik observeerde het een tijdje. Het zat goed fout! Iemand moest dat kalfje uit die kale wei plukken, het stond daar als een overgebleven bloem die weldra verdord zou zijn als niemand hem water gaf. Lang en behoorlijk vertwijfeld keek ik door mijn verrekijker. Die liet me niet het gewenste beeld zien. Er stond geen ree aan de zoom van het bos. Zonder moeder kon het kalfje niet overleven. Het was eigenlijk al een wonder dat het er nog was. De vos had het 's nachts moeten halen, een makkelijke prooi. Dat het kalfje nog leefde kon ik alleen verklaren doordat de vos op de versgemaaide wei veel muizen had gevangen en bij dat overmatige voedselaanbod van het kalfje had afgezien. Maar hij wist vast dat het er was. Later zou hij eraan denken, het kalfje bevond zich zogezegd in zijn voorraadkamer.

Ik bekeek het kleine schepseltje, en had het idee dat ik zijn wanhoop, zijn dorst voelde. De hele nacht alleen in de wei. En zo'n honger, levenshonger.

Ik hoefde niet lang na te denken. Eigenlijk had ik de beslissing al genomen. Jaren geleden al, maar destijds aan de kant van de weg had ik er geen kans toe gezien. Langzaam liep ik erheen. Het kalfje sprong weg, dook in elkaar en maakte zich plat. Het gaf het op. Nog een paar stappen en ik was bij hem. Knielde bij hem neer. Wat was hij zacht. De witte spikkeltjes op zijn donsachte vel. En die ogen. Diepzwart, en reusachtige oren. Ik zag af van verklarende woorden en tilde het op. Met mijn handen, met mijn mensengeur, zonder neutraliserend gras. Ik had het aanraaktaboe doorbroken omdat ik zelf zo geraakt was. Het kalfje protesteerde niet. Licht als een veertje lag het in mijn armen. Voorzichtig droeg ik het door de wei. Ik was gelukkig en sprakeloos en zat vol vragen. Maar het voelde goed.

Moll kwispelde toen ik voor hem stond. Hij zoog de geur van het reetje op, kwispelde nog harder en liep alvast vooruit naar huis. Langzaam liep ik achter hem aan. Het kalfje in mijn armen bewoog niet. Aan de rand van de wei draaide ik me nog eenmaal om. Aan de zoom van het bos stond geen ree.

Reemoeder tegen wil en dank

Toen ik na een kwartier thuiskwam, was het kalfje heel zwaar geworden, wat niet zozeer aan zijn gewicht lag als wel aan de verantwoordelijkheid die me met elke stap duidelijker was geworden, hoewel ik al hulp had ingeroepen. De vorige avond had ik mijn buurvrouw Franziska over het kalfje verteld en haar gevraagd wat zij in mijn plaats zou doen. Franziska, die niet zo scheutig is met woorden, had simpelweg gezegd: 'Dat krijgen we wel voor elkaar.' Toen wist ik dat ik er niet alleen voor zou staan. Want zo'n reekalfje heeft continu zorg nodig, en ik had werk, was niet zelden tien uur achter elkaar van huis. En niet alleen Franziska was er, maar ook Manu, de Zwitserse die boven op de berg een huis had en de zomer in de Allgäu doorbracht om kruiden te plukken voor haar geneesmiddelen. Op hen beiden had ik mijn hoop gevestigd, en dat bleek geen ijdele hoop. Het was me duidelijk dat ik het kalfje niet in mijn eentje kon grootbrengen. Temeer omdat het mijn eerste kalfje was. Tot nog toe had ik mijn werkgever dure zwangerschappen bespaard. Ik nam contact op met mijn baas.

'Hallo, chef, ik bel omdat ik zwangerschapsverlof moet hebben.'

'O, gefeliciteerd! Wanneer is het zover?'

'Nu,' ontschoot me.

Stilte.

'Maar we hebben elkaar vorige week nog gezien...' zei mijn chef, zich de teambijeenkomst met alle collega's herinnerend, waarbij er aan mij niets te zien was geweest.

'Het was een plotselinge zwangerschap met een shockbevalling.'

Langzaamaan kwam de trots van de kersverse moeder in mij tot ontwikkeling.

Mijn chef schraapte zijn keel. 'Is het een jongetje of een meisje?' vroeg hij – iemand die ik ook waardeerde om zijn humor.

'Daar heb ik nog niet naar gekeken.'

Stilte.

'Wacht, ik ga het even controleren,' bood ik aan.

Voor ik de telefoon neerlegde, hoorde ik een gedempt gekreun.

Het kalfje lag naast me in de wasmand te slapen. Met de dierenartsgreep van mijn vader klapte ik een pootje omhoog en zag met kennersblik afgezien van de navel – niets. Uit de telefoon riep mijn chef: 'Susa?'

'Straks,' antwoordde ik en ik probeerde het voorzichtigheids-halve op de tast.

'Geen ballen,' meldde ik mijn chef. 'En ook geen penseel.'

'Geen wat?'

'Het is een meisje,' verklaarde ik.

'Okeeee,' klonk het langgerekt uit de telefoon. Toen vroeg hij: 'Ik weet niet of dat nu te persoonlijk is, maar wie is de gelukkige vader?'

'Geen idee,' antwoordde ik naar waarheid.

'En hoelang denk je dat je verlof moet hebben? De vakantie staat voor de deur, dan is er veel werk.'

'Kortom, vakantieverbod,' vatte ik samen. Tenslotte werkte ik al een kwarteeuw voor de club. Maar er waren uitzonderingen. 'Een vakantieverbod geldt alleen voor chauffeurs zonder kinderen,' bracht ik mijn chef in herinnering.

'Zonder leerplichtige kinderen,' corrigeerde hij en toen wilde hij weten: 'Of is er binnenkort sprake van plotselinge schoolgang?'

Toen moest ik lachen, en mijn chef lachte mee. Heel tactvol vroeg hij niet om wat voor soort nageslacht het ging. Vermoedelijk dacht hij dat mijn hond moeder was geworden. Maar die had een piemel.

'Ik neem niet echt verlof,' beloofde ik. 'Ik hoef ook geen vakantie. Ik zou alleen graag de paar dagdiensten waarvoor ik ingeroosterd ben, willen ruilen. Als ik 's middags begin en late diensten draai, krijg ik het allemaal voor elkaar. Mijn burens helpen me. Ik zal bij mijn collega's rondvragen wie er met me wil ruilen, is dat okeeeee?'

'Best,' zei mijn chef. 'En als je nog vragen hebt over zwangerschapsverlof, kun je je het best tot de ondernemingsraad wenden.'

Kon het zo simpel zijn? Nee, het was niet simpel! Want hoe moest ik een reekalfje voeden? Ik belde een dierenarts, en zij raadde me een mengsel aan van magere kwark en een paar toevoegingen. In geen geval moest ik koemelk geven of melkpoeder voor mensen of andere dieren, daar zou het kalfje aan doodgaan.

Franziska haalde bij de drogist de toevoegingen, evenals een zuigflesje, en Manu een babyfles met een speen. Ik was dol op haar Zwitserse dialect en had de indruk dat het kalfje er ook op gesteld was, want het leek heel ontspannen wanneer Manu met haar Zwitserduitste.

Inmiddels weet ik dat onze eerste melkvervanger te dik was. Reekalfjes hebben dunvloeibare voeding nodig omdat ze niet zo hard kunnen zuigen. Franziska en ik werden bijna wanhopig toen we merkten dat het kleine kalfje heel hongerig was maar niet met de zuigfles overweg kon, en ook niet met de speenfles, ook al bezong Manu die nog zo charmant. Uiteindelijk gingen we over tot een dwangmaatregel, zogen de brij op met een injectiespuit en wisten op die manier ten minste een klein beetje in het reeënlijfje naar binnen krijgen. Tegenwoordig vraag ik me af waarom ik, en ook niemand uit mijn omgeving, niet op het idee kwam op internet te zoeken. Er waren in 2010 in de Allgäu toch zeker mensen die al breedband hadden. Ik moest indertijd nog heel omslachtig inbellen. Onder www.rehkitzhilfe.de zou ik binnen vierentwintig uur een eerstehulpset en alle benodigde informatie hebben ontvangen.

Ik denk dat ik ook in shock verkeerde en bij wijze van spreken maar op drie cilinders liep. Ik ging te rade bij bekenden en hoorde zo van een dierenarts die al eens een ree had grootgebracht. Hij woonde dertig kilometer bij me vandaan en verklaarde zich aan de telefoon bereid 'mijn' ree te onderzoeken en me advies te geven. Ik aarzelde niet, laadde Moll en het kalfje in de auto en reed erheen.

Moll had het reetje al geadopteerd toen ik het naar huis droeg. Hij begreep meteen dat dat schepseltje nu bij onze roedel hoorde. En ook het kalfje had al vlug haar keuze gemaakt. Met haar luciferhoutdunne X-pootjes hompelde ze door het huis, waarbij ze grote moeite had om niet uit te glijden op de gladde houten vloer en telkens weer in spreidstand terechtkwam, tot ze de hondenmand van Moll ontdekte. Die werd echter bezet door een nogal harig wezen. Het reetje snuffelde geïnteresseerd, Moll snuffelde terug. Toen het kalfje aanstalten maakte in de mand te klimmen, stond Moll, als een echte heer, zijn plaats af en ging ervoor liggen. Ik haalde zijn puppymand uit de woonkamer en zette die naast het kalfje. Moll ging er meteen in liggen en maakte zich heel klein. Het kalfje in de xxxxl-mand strekte haar hals en zocht op Molls rug naar een tepel. Zonder succes. Het zocht aan de buikzijde. Vond alleen een piemel. Wat Moll zichtbaar onaangenaam vond. Het kalfje had honger, onophoudelijk, en daar had ik het heel moeilijk mee. Ik hoopte dat de dierenarts me kon helpen.

Eerst was ik verrast dat het reekalfje in de auto bleef liggen alsof het dagelijks rond werd gereden. Het leek absoluut niet angstig of nerveus. Toen begreep ik dat er niets op haar repertoire stond wat haar waarschuwde of duidelijk maakte dat reeën normaal gesproken niets in auto's te zoeken hebben, en zo wel, dan eerder levenloos. De eerste twee weken hebben de kalfjes nog geen vluchtreflex. Hun overlevingsstrategie bestaat vooral uit zich klein maken en schuilhouden, net zolang tot de moeder roept. Dat betekent opstaan, naar haar toe lopen, drinken en je naar een nieuwe plek laten leiden, je daar weer klein maken, wachten. In de vele honderddui-

zenden jaren oude reeëngeneze staat niets geschreven als: bij autorijden moet je overgeven. En dus bleef de hondenmand schoon.

Tien kilometer voor mijn bestemming zag ik ineens een rood stopteken, politieauto's – verkeerscontrole. Ik had niet te hard gereden, als beroepschauffeur houd ik me altijd aan de maximumsnelheid. Dus remde ik met een gerust geweten af. Pas toen de patrouilleagent naar me toe kwam lopen, besepte ik het en kreeg ik het gloeiend heet: ik had een ree in mijn auto! Was dat strafbaar? Niet voor een jager in zijn eigen revier, maar dat had ik al kilometers terug verlaten. Als ze dood was geweest, als ik haar had aangereeden en meegenomen, zou het als stroperij gelden. Maar het kalfje leefde, ik had geen fokkerspapieren, inentingsbewijs, belastingverklaring, ik had zeg maar levend gestroopt, zo levend als wat, zoals ik in de achteruitkijkspiegel zag aan het spel van de reusachtige oren.

Ik deed het raampje open.

'Verkeerscontrole. Uw autopapieren en rijbewijs graag.'

Ik besloot het niet over het reetje te hebben. Misschien viel het, zo klein als het was, helemaal niet op, misschien zagen ze het aan voor een knuffelbeest, een hondenspeeltje met op batterijen bewegende oren. Terwijl ik de papieren opscharrelde, liep een agente om de auto heen. Bij de achterraut bleef ze staan, verbaasd, kwam naar voren, waar haar collega mijn papieren controleerde.

'Wat is dat allemaal daar achterin?' vroeg ze met half dichtgeknepen ogen.

'Een Berner sennenhond en een reekalfje,' antwoordde ik alsof dat de normaalste lading van de wereld was, ongeveer net zoiets als bierkratjes.

'Aha,' zei de agente. Haar collega sperde zijn ogen open en tuurde nu ook naar binnen. Achter zijn voorhoofd zag ik de paragrafen als radertjes draaien, formulieren rondfladderen. Bureaucratische soesa! Mijn papieren waren in orde en achter in de auto was een afscheidingshekje, de lading was beveiligd. Stroperij? Hadden ze daar eigenlijk wel formulieren voor als ze op patrouille waren? In-

eens gaf hij me mijn papieren terug en wuifde ongeduldig in de richting van de weg. Zijn vrouwelijke collega dacht hardop: 'Gestoorde fantast.' Ze hield er vast geen rekening mee dat mijn oren bijna net zo goed waren als die van een ree, dat ongekend veel meer hoort dan een mens. Dat was het moment waarop ik voorzag dat ik het beschutte woud van het conformisme zou verlaten. Maar had ik dat op een of andere manier niet altijd al gedaan? Als kleuter speelde ik niet met poppen, maar bracht ik lammetjes groot met de fles. Als een schaap drie lammetjes ter wereld brengt is dat er eentje te veel. Een geval voor de kleine Susa, dat wist de herder van ons dorp. Vooral van schapen hield ik veel. Later van mijn hond en daarna van mijn paard. In de puberteit droomden mijn vriendinnen van hun latere prins. Ik wilde liever op mijn paard Julante de wereld over reizen, en als ik tegen de verwachting in zou trouwen, hoefde mijn prins niet rijk te zijn maar moest hij samen met mij vriendschappelijk zwijgend in een wei de zonsondergang zitten bewonderen. Toen al had ik een grote aversie van gesprekken over relaties. Mijn verstandige ouders lieten me begaan. Ze dachten dat ik er wel overheen zou groeien, en mijn oma zei altijd: elke gek heeft zijn gebrek. Maar was het gestoord een ten dode opgeschreven schepsel hulp te bieden? Ik wilde het reekalfje een kans geven. Ik beschouwde mijn hulp niet als ingrijpen in de natuur. Wij mensen grijpen voortdurend in. Beweren dat iets natuur is of dat je iets aan de natuur moet overlaten is een uitvlucht waarmee iemand zich aan zijn verantwoordelijkheid wil onttrekken, een romantisering van de situatie. Al het land is gecultiveerd. In Duitsland, in Europa, overal. Bos, weiden, akkerranden, alles wordt geëxploiteerd. Het bos wordt bebouwd, het wordt geplant, berekend, elke vierkante meter, elke kubieke meter hout. Alle rietbeplanting, de loop van beken, bochten zijn exact bemeten en er worden premies betaald zodat ze volgens de richtlijnen worden beheerd of braak gelaten. In Beieren heet dat regelwerk waarbij niets aan het toeval wordt overgelaten KULAP, *Kulturlandschaftsprogramm*, waarmee ook de wildgroei be-

heerst wordt, met programma's voor weidebloemen, oeverstroken, voedingsarme en droge habitats, braakliggende akkers. Alles onder controle. Er zijn voorschriften vanaf welke dag waar gemaaid mag worden – en er is ook een zorgvuldigheidsverplichting, wat betekent dat je niet willens en wetens reekalfjes mag vermaaien. Geen dier mag zonder zogenaamd redelijke gronden of door nalatigheid leed worden gedaan. Er is de afgelopen dertig jaar veel, hoewel nog steeds veel te weinig, op het gebied van dierenbescherming gebeurd, althans theoretisch. Als een boer weet dat er in zijn wei reekalfjes liggen omdat hij geiten heeft gezien, moet hij de kalfjes voor het maaien in veiligheid brengen. Maar misschien denkt hij er niet aan. De tijd dringt. Misschien heeft hij zich ook wel vergist. Misschien had de geit helemaal geen kalfjes. Het zoeken kost tijd, die hij niet heeft. Bovendien maaien boeren al naargelang het weer. Dat is vaak op te korte termijn om genoeg hulpkrachten te vinden die met veel lawaai, liefst met aangeliende honden, over de wei lopen, het wild afschrikken, zogezegd. De moederreeën begrijpen dan dat die weide niet langer veilig is voor hun kalfjes en loodsen ze 's nachts in het donker naar een andere plek. Er kunnen ook wildverschrikkers worden neergezet, die lijken op vogelverschrikkers en geven onritmische licht- en geluidssignalen af, zodat behoedzame moeders hun kalfjes verplaatsen. Wie geld en tijd heeft kan 's ochtends vroeg een drone met een warmtebeeldcamera boven de wei laten vliegen. Of een kalfjesredder op zijn maaimachine installeren. Maar zoals gezegd kost dat allemaal tijd, en tijd is geld, en al die soesa voor een kalfje van een diersoort die niet eens met uitsterven wordt bedreigd? Is het geen schadelijke diersoort, waarvan er te veel zijn, zoals sommigen zeggen? Een moederree heeft slechte kaarten, want als het mooi weer is, willen alle boeren maaien. Afgaand op haar instinct vindt ze een nieuwe habitat, waarna ze meestal van de regen in de drup komt wanneer er drijfmest over de leeggeogste weiden wordt uitgereden, en dat is geen mosterd of ketchup of mayonaise op het heerlijke gras, dat is wat het is en daardoor oneetbaar.

Wat het maaien betreft is er een ontsnappingsroute die zonder al te veel rompslomp opengehouden kan worden. Als de boeren niet van buiten naar binnen, maar vanuit het midden zouden maaien, kunnen de weidebewoners – tot de grotere behoren hazen en muizen – wegrekken, en reegeiten hun kalfjes in de beschutting van het nog hoge gras in veiligheid brengen. Wie van buiten naar binnen maait, snijdt de vluchtweg van de dieren af, en niet zelden hun poten, of hakt hun lijfjes fijn.

Helaas was het bezoek aan de dierenarts niet erg productief. Hij onderzocht mijn kalfje, dat het nu officieel was geworden, hij zei 'uw ree', en meende dat het te vroeg gras had gegeten, daar was de spijsvertering nog niet rijp voor. Verder raadde hij me puppymelk met druivensuiker aan. Zo had hij zijn reekalfje er indertijd doorheen gesleept.

'Hoelang geleden is dat?' vroeg ik.

'Een paar jaar.'

'En waar is het ree nu?'

'Het is aangereken,' antwoordde hij met schorre stem.

Op dat moment begreep ik dat het er niet alleen om ging het reetje te voeden, maar ook om het te beschermen. Het grapje tegen mijn chef over zwangerschapsverlof was niet zo leuk meer. Hoe dan ook was ik nu echt moeder, met alle zorgen van dien. Het reekalfje wilde namelijk ook geen warme puppymelk drinken. Elke twee uur zat ik te zwoegen met de flesvoeding, soms alleen, soms met z'n tweeën of drieën. Wanneer ik dienst had, zorgde vooral Franziska voor het kalfje. Als verpleegster was ze nooit meer buiten dienst. Niet zelden liepen de pogingen uit op het spuitje. Maar dat was natuurlijk te weinig. Het reetje was schrikbarend mager en ik was vreselijk bang dat het zou verhongeren. Elke dag tilde ik het op de weegschaal. In plaats van aan te komen viel het af. Mijn zorgen namen wel toe. En ook die van Franzeska en Manu, de twee comoeders. Beetje bij beetje begonnen we te begrijpen

dat het kalfje niet alleen maar schattig was, maar ook een grote belasting betekende. Opgeven was echter geen optie. Wat had ik in dat geval moeten doen? Het in een wei neerleggen? Dat was allang niet meer mogelijk. Het kleine kalfje was in mijn hart geslopen, eigenlijk al vanaf het eerste moment, en ook later toen ik het mee naar huis nam. Haar verontwaardiging dat haar moeder haar in de steek had gelaten, haar houterige stapjes, haar overlevingsdrang, dat ze was opgestaan en gaan rennen, hoewel ze in elkaar gedoken had moeten blijven liggen. Haar onverstoorbare in telkens nieuwe omstandigheden. Haar onbevreesdheid tegenover de hond, de katten, de mensen. De onbevooroordeelde manier waarop ze naar ons keek, die algauw in openlijke nieuwsgierigheid zou omslaan. Zoals ze uit haar grote zwarte ogen keek en het wakkere spel van haar hazenoren. Haar donszachte vel met de witte spikkeltjes. Haar broze, tengere lijfje. Haar snelle hartslag. Haar warme adem en haar ruwe tong in haar schattige zwarte bekje met de witte melkrand. Later haar verwachtingsvolle blik als de waterkoker PLING deed, wat betekende dat ik haar zo haar flesje zou geven, dat ik au bain-marie op negenendertig graden verhitte. Haar gesmak en geslobber. Haar vriendelijke openheid. Na de honderdduizenden jaren waarin haar voorouders ons mensen met succes hadden ontlopen, herkende het toch meteen dat een hondenmand een prima ligplaats was en dat je op een mensenleger kon springen en er heerlijk zacht op kon uitrusten, net als op Franziska's canapé. Het hele schepseltje... om op te vreten. En bovendien nog zindelijk ook!

Hoewel het kalfje aanvankelijk heel weinig binnenkreeg, verteerde het ijverig. Volgens de verwachting moest de melk die we van voren voederden er in de vorm van gele worstjes aan de achterkant uitkomen. Maar het keutelde al, wat te vroeg was. In elk geval gebeurde het tenminste niet spontaan. Normaal gesproken likt de moeder het kalfje net zolang tot het zich ontlast, zoals dat heet. Ik probeerde met een spons de reeëntong te vervangen en masseerde

het buikje en de kont van het reetje tot ik de uitscheiding met een stukje keukenrol kon opvangen. Het kalfje was ongeveer drie weken bij me toen de labradorteef Luna een paar dagen op bezoek kwam. Zij begreep de ernst van de situatie meteen en deed wat er gedaan moest worden, wat Moll als Berner senner niet op zijn programma had staan. Het reetje gaf zich genotvol over aan de hondentong. Het ging duidelijk beter met haar toen ik gehoor gaf aan de raad om het eens met homeopathie te proberen. Ik stopte drie korreltjes ignatia, het middel van de genade, in het bekje van het kalfje. Het zou helpen bij verlating of als je aan groot zielsverdriet lijdt en daarom niet kan openstaan voor het leven. Vlak nadat ik het had toegediend begon het reetje gulzig uit de fles te drinken. Ik nam meteen ook maar drie korreltjes in en dronk dan wel niet uit de fles, maar goot een glas rode wijn naar binnen en bleef die nacht buiten zitten, en toen besefte ik dat ik van louter zorgen om het reetje geen tijd had gehad te treuren om het recente einde van mijn relatie. Alsof het reetje mijn genade was. Wat natuurlijk niet klopte, want ik had de scheiding der zielen al tijdens de relatie voltrokken. Maar het kalfje leidde me af, en tegelijk met alle vreugde over dat wezentje kwamen er ook veel zorgen in mijn leven. Het aangereden ree van de dierenarts wilde maar niet uit mijn hoofd. Stel dat het lukte om het kalfje groot te brengen? Ik kon het niet eeuwig in huis houden. Er zou een dag komen dat ik het vrij zou laten. En dan? Al die moeite en liefde om het op een dag te laten aanrijden? Had ik het dan toch liever op de weide gelaten? Nooit! Bij mijn eerste ontmoeting met een ree had ik als redder gefaald. Destijds – ik woonde toen op de vierde verdieping van een oudbouwwoning in het centrum van München – had ik het kleintje niet kunnen meenemen, op de motor ook nog eens. Maar misschien had de jager zich erover ontfermd, dat wilde ik maar wat graag geloven. Los daarvan greep ik nu mijn tweede kans.

'Wees blij dat je weer single bent,' zei Hob, mijn beste vriendin. 'Anders zou het allemaal helemaal niet kunnen.'

'Met z'n tweeën zou het makkelijker zijn,' sprak ik haar tegen.

'Het ree zou een reden zijn geweest om uit elkaar te gaan,' beweerde ze, en ik vroeg me af of dat als waarschuwing was bedoeld. Van alle mensen die het reetje zagen of er alleen maar over hoorden, was en bleef zij de enige die reeën niet kon uitstaan. Terwijl de meeste mensen ah en o riepen als ze het kalfje zagen, zei Hob 'aha', en ging haar labrador Luna plichtsgetrouw met haar tong aan het werk. Ondanks haar onverschilligheid tegenover het reetje maakte Hob zich later dagenlang zorgen om haar welbevinden. Dat deed ze voor mij, ik kon maar moeilijk begrijpen dat iemand niet smolt bij de aanblik van dat witgespikkelde fragiele wezentje. Die betovering was er niet alleen bij vrouwen. Ook vriend des huizes Hartmut was behoorlijk geroerd en bleef meteen maar roeren omdat hij, zoals het op het platteland bij een kraambed gebruikelijk is, heerlijk eten voor me had meegebracht. Met hem knuffelde het reetje het liefst, het was verrukt van zijn stoppelbaard.

Ik kom laat op de avond thuis van mijn dienst. Het huis donker, geen licht wijst me de weg en kondigt het vooruitzicht aan van een warme maaltijd die me dampend verwelkomt. En toch ben ik vol verwachting. Achter de voordeur hoor ik Molls enthousiaste gekwispel. Zijn staart slaat tegen de trap. Hij is goedgehumd, begroet me stormachtig en rent dan langs me heen om de vos, een echte of een vermeende, te laten zien wie hier de baas is.

Op mijn bed ligt het reetje tegen katoenen zonnebloemen aangevlid vriendelijk naar me te kijken. Het is instinctief blijven liggen op de plaats waar Franciska het voor haar nachtdienst heeft neergelegd. Haar grote ogen en hazenoren volgen mijn bewegingen. Ze heeft niet gewacht, ze wacht niet, ze is er gewoon. Ik streel haar dunne zachte zomervel, reebruin als een naturelkleurige bougie. Ik zet water op om de geitenmelk voor het avondflesje au

bain-marie te verwarmen. De thermometer die ik aanvankelijk gebruikte om de melk op de juiste temperatuur te brengen heb ik allang niet meer nodig. Op de beproefde moedermanier houd ik de fles ter controle tegen mijn ooglid en ik voel me in harmonie met wat dan ook. Ik moeder, jij kind. Ik mens, jij ree. Dat is geen tegenstelling. Dat ik je niet versta en moeite heb je behoeften te raden, onderscheidt me niet speciaal van sommige mensenmoeders. Alleen zijn handboeken in mijn geval dunner gezaaid. Dat heeft echter ook voordelen. Ik hoef mezelf niet te vergelijken. Ik doe gewoon. Soms doe ik het goed, dat blijkt uit het succes, en vaak doe ik het fout, wat ik dikwijls niet merk. Maar jij, reetje klein, zult me dat later ook niet verwijten. Ik doe, dus ik ben. Zoals jij er gewoon bent, zonder te morren. Ik leer van jou.